

FOCUS NR. 81

Hoe gaan Brusselaars met een variabele werkplek naar hun werk?

THOMAS ERMANS

Het woon-werkverkeer van personen met een variabele werkplek is weinig gedocumenteerd. Op basis van het meest recente Brusselse Onderzoek Verplaatsingsgedrag (OVG 7 – 2023-2024) brengt deze Focus van het BISA het aandeel in kaart van de Brusselse werkende bevolking met een variabele werkplek, en schetst hun profiel. Daarna volgt een analyse van de specifieke kenmerken van de woon-werkverplaatsingen van deze Brusselaars met een variabele werkplek

Inleiding

Zich verplaatsen naar een vaste werkplek buitenshuis is een impliciete norm van de uitoefening van een beroepsactiviteit (Lautier, 2000). Andere vormen van arbeidsorganisatie hebben echter altijd bestaan, zoals thuiswerk of werken **op een niet-vaste werkplek**, met andere woorden op een **variabele** werkplek. Dit fenomeen heeft betrekking op uiteenlopende beroepssituaties (→ **Kader 1**) van wie de werkplek varieert van de ene week tot de andere, van de ene dag tot de andere, of zelfs in de loop van dezelfde dag. Een variabele werkplek hebben zou van toepassing zijn op een aanzienlijk deel van de werkende bevolking en zou bovendien in omvang toenemen (Crague, 2003 ; Lejoux en Pochet, 2019; Walsh *et al.*, 2021)

Deze arbeidsorganisatie, die weinig is gedocumenteerd, wordt in verband gebracht met een vorm van **“atypische woon-werkmobiliteit”** (Lejoux en Pochet, 2019), die de combinatie van de activiteitenprogramma's van de huishoudens complexer maakt en gepaard gaat met een zekere “kost” (lange afstanden en reistijden). Meer bepaald weegt deze organisatie op de ketens van woon-werktrajecten en beperkt zij het vermogen van huishoudens om tijd vrij te maken voor vrijetijdsbesteding.

Voor het **overheidsbeleid** vormen deze weinig bekende mobiliteitsvormen ook belangrijke uitdagingen: de toegang tot werk waarborgen, het goede verloop van de economische activiteiten faciliteren, de verkeerscongestie op de weg of in het openbaar vervoer verminderen, de milieuhinder beperken enz. Tot op heden kon dit fenomeen slechts in enkele mobiliteitsenquêtes worden gekwantificeerd¹. Variabele werkplekken zijn dus doorgaans niet expliciet vertegenwoordigd in de studies over woon-werkmobiliteit. Dat vormt ook een uitdaging voor de weergave van woon-werkmobiliteit die op basis van administratieve bronnen kan worden opgesteld. Het is immers belangrijk de werkplekken die op basis van administratieve gegevens kunnen worden geïdentificeerd, in hun context te plaatsen om de interpretatie ervan op het vlak van mobiliteit te kunnen nuanceren.

Op basis van het meest recente **Brusselse Onderzoek Verplaatsingsgedrag** (OVG 7 – 2023-2024) (→ **Kader 2**) analyseert deze Focus de woon-werkmobiliteit die samenhangt met de variabele werkplekken van de Brusselse bevolking. Het is meer bepaald de bedoeling om een antwoord te bieden op **twee vragen**:

- › Wat is **het profiel van personen met een variabele werkplek** in vergelijking met personen die werken op een vaste werkplek (thuis of buitenshuis)?

› Welke specifieke kenmerken vertoont hun woon-werkmobiliteit?

De Focus bestaat uit twee delen:

- › Het eerste deel beschrijft het profiel van de personen met een variabele werkplek.
- › Het tweede deel bevat een analyse van de kenmerken van hun woon-werkverplaatsingen. Meer bepaald worden hun verplaatsingsgewoonten onderzocht in het licht van de mobiliteitsmiddelen waarover die personen beschikken.

1. Uiteenlopende beroepssituaties: wat wordt in deze Focus verstaan onder variabele werkplekken?

Personen met een variabele werkplek bestrijken een **brede waaier aan beroepssituaties**, zoals:

- werk op bouwplaatsen,
- handelsvertegenwoordiging en prospectie,
- schoonmaakactiviteiten (al dan niet bij particulieren),
- onderhoud van industriële installaties of netwerken,
- bezorging van brieven en pakjes,
- goederen- en personenvervoer,
- activiteiten rond persoonlijke verzorging (thuiszorg),
- enz.

In deze Focus identificeren we personen met een variabele werkplek aan de hand van vraag 19 van OVG 7 (→ **Kader 2**): “Heeft u een vast adres [...] voor het werk?” De voorgestelde antwoordmogelijkheden zijn:

- “Ja, maar dit adres is mijn thuisadres”
- “Ja, en dit adres is niet mijn thuisadres”
- “Nee, ik heb geen vast adres voor het werk [...]”

De personen die deze laatste modaliteit selecteren, worden geïdentificeerd als personen met een variabele werkplek. Deze omvatten naar alle waarschijnlijkheid ook **personen met meerdere jobs**. In 2025 had 3,4 % van de werkende bevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een tweede job (Statbel, 2026). De kans om een tweede job te hebben neemt toe naarmate het opleidingsniveau hoger is. Ze blijkt bovendien bijzonder groot in sectoren zoals de menselijke gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening (14,5 %), de horeca (11,9 %), het onderwijs (11,6 %), de groot- en detailhandel (10,4 %) en de gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische activiteiten (8,4 %).

Een variabele werkplek kan ook wijzen op een **onstabiele arbeidsrelatie**, bijvoorbeeld in het geval van uitzendarbeid of opeenvolgende kortlopende contracten (Lautier, 2000; OBSS en Noël, 2025).

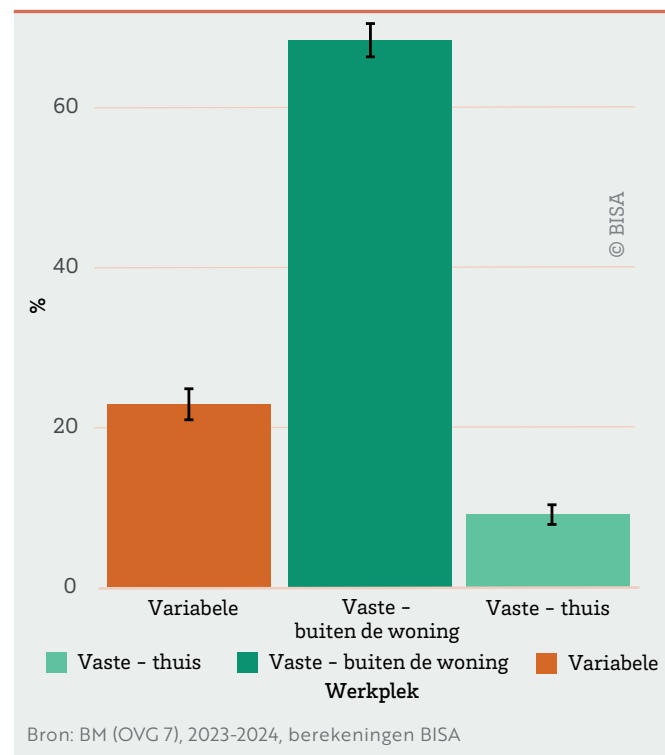
De **volgende situaties vallen daarentegen niet** onder de definitie van een variabele werkplek die in deze Focus wordt gehanteerd:

- thuiswerk van personen met een vaste werkplek, al dan niet in de vorm van telewerk;
- beroepsactiviteiten van personen met een vaste werkplek (thuis of buiten de woning) die plaatsvinden buiten hun gebruikelijke werkplek, zoals externe vergaderingen, opleidingen, deelname aan externe evenementen enz.

Bijna één op de vier werkende Brusselaars heeft een variabele werkplek

Het hebben van een variabele werkplek voor in het Brussels Gewest **bij 22,8 % van de werkende Brusselaars**, of bijna één op de vier personen. Een vaste werkplek buiten de woonplaats blijft de norm en kenmerkt meer dan twee derde van de werkende Brusselse bevolking (68,2 %). Thuiswerk betreft dan weer iets minder dan één op de tien personen (9,0 %).

① TYPE WERKPLEK VAN DE WERKENDE BRUSSELSE BEVOLKING

Wie zijn de personen met een variabele werkplek?

In dit deel worden verschillende persoonlijke kenmerken (geslacht, leeftijd, gezinssamenstelling, diploma, gezinsinkomen, beroepsstatuut en activiteitssector) onderzocht om na te gaan in welke mate zij typerend zijn voor variabele dan wel vaste werkplekken.

De analyse focust op het aandeel personen met een variabele werkplek (percentages en betrouwbaarheidsintervallen, zie glossarium), uitgesplitst naar categorieën van werkenden. Indien relevant wordt verwezen naar een multivariate analyse (logistische regressie) om de specifieke effecten van deze categorieën te beoordelen (→ **Kader 3**).

De kans op een variabele werkplek hangt sterk samen met het behaalde diploma en het gezinsinkomen

De helft (50,6 %) van de werkenden met een laag opleidingsniveau (hoogstens een diploma lager secundair onderwijs) **heeft een variabele werkplek**. Dat aandeel daalt naarmate het opleidingsniveau stijgt: 28,9 % van de Brusselaars met een gemiddeld opleidingsniveau (hoger secundair onderwijs) heeft een variabele werkplek, tegenover slechts 14,6 % van de

2. Onderzoek Verplaatsingsgedrag 2023-2024 (OVG 7)

Sinds 2021 organiseren de Brusselse en Vlaamse besturen belast met mobiliteit en vervoer, respectievelijk Brussel Mobiliteit (BM) en Mobiliteit en Openbare Werken (MOW) samen het Onderzoek Verplaatsingsgedrag (OVG) (Indiville, 2025). Dit **onderzoek verzamelt informatie over de verplaatsingsgewoonten van inwoners van het Vlaams Gewest of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**, met als doel beleidsbeslissingen te ondersteunen. Hoewel de samenwerking tussen de Brusselse en Vlaamse overheden vrij recent is, wordt het onderzoek al vele jaren enkel bij de Vlaamse bevolking uitgevoerd. Het is de 7e editie van dit onderzoek.

Voor deze editie liep de gegevensverzameling van oktober 2023 tot oktober 2024. De respondenten werden per brief aangeschreven en uitgenodigd om deel te nemen via een papieren vragenlijst die per post moest worden teruggestuurd, of online (97 % van de antwoorden). Het ontbreken van rechtstreeks contact met een enquêteur houdt een belangrijke methodologische wijziging in ten opzichte van het vorige onderzoek (OVG 6 – 2021-2022) en leidt tot een lagere datakwaliteit. De responsgraad lag daarentegen hoger (nettorespons van 26,9 %), wat resulteerde in geldige antwoorden (na opschoning) van **5 914 Brusselaars**, die samen **15 826 verplaatsingen** hebben aangegeven.

Binnen de enquête worden twee gegevensverzamelingsinstrumenten onderscheiden:

- de **individuele vragenlijst**, met algemene vragen over de kenmerken van de respondenten (leeftijd, geslacht, enz.), hun huishouden (samenstelling, inkomen, enz.), abonnementen bij diverse vervoersmaatschappijen, de uitrusting van het huishouden met diverse voertuigen enz.
- Het **verplaatsingsboekje**, dat de respondenten invullen voor een specifieke aan hen toegewezen dag. Ze moeten er alle verplaatsingen registreren die ze hebben afgelegd tussen 4 uur 's ochtends en 4 uur 's ochtends van de volgende dag.

De gegevens worden achteraf gewogen volgens drie niveaus: verplaatsingen, personen en huishoudens. Deze gewingen waarborgen de representativiteit van de steekproef ten opzichte van de referentiepopulaties. Voor de verplaatsingen bestaat de referentiepopulatie uit alle verplaatsingen die de Brusselse bevolking aflegt tijdens het onderzochte jaar.

Waar zijn de gegevens over woon-werkverplaatsingen?

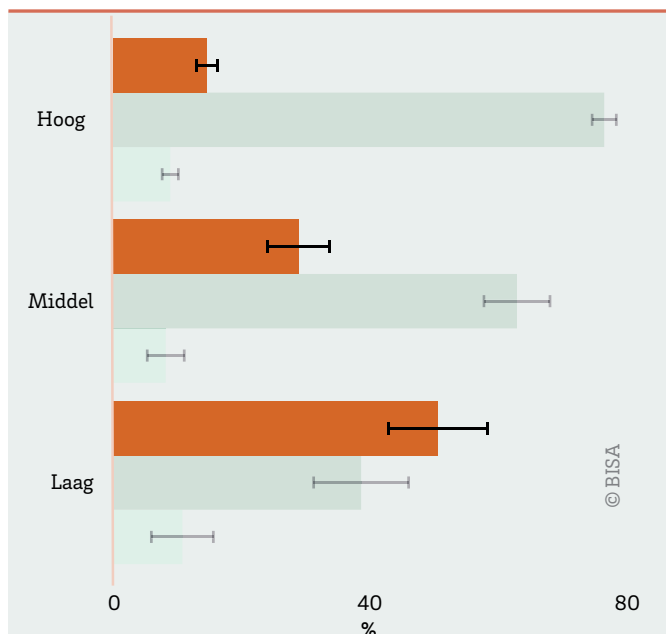
De **individuele vragenlijst** bevat het merendeel van de gegevens die in deze Focus worden gebruikt. Ze vormen een steekproef van **2 703 werkenden**: kenmerken van de personen en hun huishouden, hun werk, de uitrusting van het huishouden voor verplaatsingen (bezit van een auto, fiets, abonnementen op het openbaar vervoer enz.), hun verplaatsingsgewoonten enz.

Het **verplaatsingsboekje** wordt gebruikt om de woon-werkafstanden (op basis van de opgegeven afstanden) en het adres van de werkplek te achterhalen. Daardoor kan aan de werkplek een waarde voor de bereikbaarheid met het openbaar vervoer worden toegekend (→ Kader 4). Deze deelsteekproef omvat **1 203 verplaatsingsketens naar de werkplek**, gereconstrueerd op basis van de verplaatsingen van werkenden die in hun verplaatsingsboekje minstens één woon-werkverplaatsing hebben geregistreerd. Per persoon wordt slechts één woon-werkverplaatsingsketen in aanmerking genomen: de eerste van de dag. De bestemming van die keten is dus die van de eerste verplaatsing van de dag met het doel te «gaan werken», en het vertrekmoment is dat van de laatste verplaatsing vanaf de woning die voorafgaat aan de eerste verplaatsing naar het werk. Een verplaatsingsketen omvat dus één of meerdere verplaatsingen, vertrekt van de woning en eindigt op een werkplek of bij een werkgerelateerde activiteit.

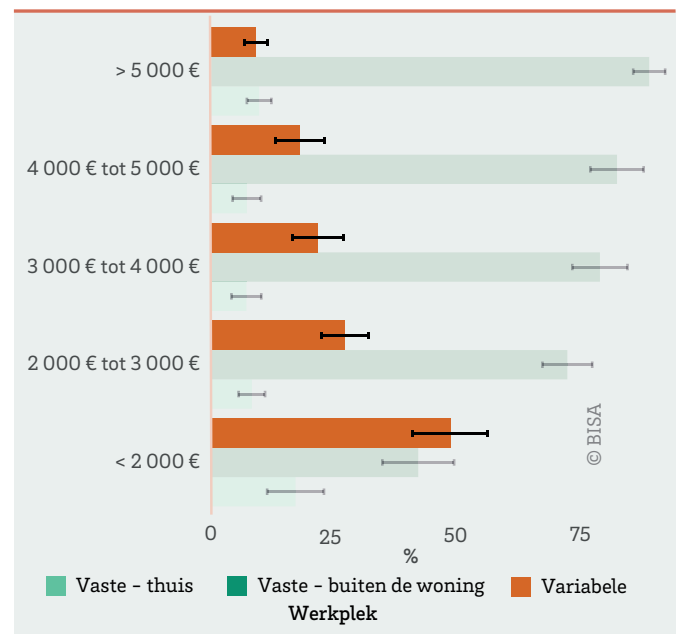
personen met een diploma hoger onderwijs. De omgekeerde tendens doet zich voor bij vaste werkplekken buitenshuis: personen met een hoog opleidingsniveau werken vaker op een vaste werkplek buitenshuis (76,5 %).

Het verband tussen inkomen en werkplek is van dezelfde aard: **het aandeel personen met een variabele werkplek is het grootst bij personen uit huishoudens met de laagste inkomens en neemt duidelijk af naarmate het inkomen stijgt**. Zo heeft 45 % van de personen uit een huishouden met een maandelijks inkomen van

2) SOORT WERKPLEK OP BASIS VAN HET OPLEIDINGSNIVEAU

3) SOORT WERKPLEK OP BASIS VAN DE INKOMSTEN VAN HET HUISHOUDEN

minder dan 2000 euro een variabele werkplek. Aan het andere uiteinde van de inkomensschaal bedraagt dit aandeel nog slechts 8,4 % bij personen uit een huishouden met een maandelijks inkomen van meer dan 5 000 euro.

Arbeiders en bedienden buiten een kantoor hebben vaker een variabele werkplek

Arbeiders en het **deel van de bedienden die niet op kantoor werken, hebben vaker een variabele werkplek**: de helft van de arbeiders (49,3 %) en bijna 4 op de 10 bedienden buiten een kantooromgeving (37,9 %) hebben een variabele werkplek. Variabele werkplekken komen ook voor bij bijna 1 op de 3 zelfstandigen (29,9 %).

Meer variabele werkplekken in de bouwsector, de gezondheidszorg en het onderwijs

De sectoren **bouw** (47,3 %), **gezondheidszorg** (24,8 %) en **onderwijs** (23,9 %) tellen relatief hoge percentages van personen met een variabele werkplek.

Ook de sectoren **horeca** (36,9 %) en **handel** (24,9 %) kennen relatief hoge percentages van personen met een variabele werkplek, al blijken deze sectoren op zich geen eigen effect te hebben (ten opzicht van openbare administraties) op de kans om een variabele werkplek te hebben (→ *Kader 3*).

Ook de categorie **andere**² gaat gepaard met een hoger aandeel personen met een variabele werkplek (30,5 %).

Geslacht blijkt geen bepalende factor voor de kans op een variabele werkplek

Onder de werkende Brusselaars geeft 24,1 % van de mannen aan een variabele werkplek te hebben, tegenover 21,3 % van de vrouwen. Dat verschil is echter niet statistisch significant en **het geslacht blijkt geen bepalende factor voor de kans op een variabele werkplek** (→ *Kader 3*). Vrouwen zijn daarentegen sterker vertegenwoordigd dan mannen onder de personen met een vaste werkplek buitenshuis (71,8 % van hen), terwijl mannen vaker thuiswerken (10,8 % van hen).

Er bestaan wel verschillen naargelang van het geslacht op basis van de kenmerken van de personen met een variabele werkplek. Zo zijn **mannen** met een variabele werkplek vaker **arbeider** (35,8 % van de mannen met een variabele werkplek) en werken zij vaker in de **bouwsector** (13,4 %) dan **vrouwen**. Vrouwen met een variabele werkplek zijn daarentegen vaker **bedienden die niet op kantoor werken** (30,5 % van de vrouwen met een variabele werkplek) en zijn sterker vertegenwoordigd in de sectoren **gezondheidszorg** (18,3 %) en **onderwijs**.

Er is geen duidelijk verband tussen **leeftijd** en het hebben van een variabele werkplek.

Ook de **gezinssamenstelling** blijkt weinig bepalend voor de kans op een variabele werkplek. Wel valt op dat personen uit **eenoudergezinnen** vaak een variabele werkplek hebben (33,0 % van hen).

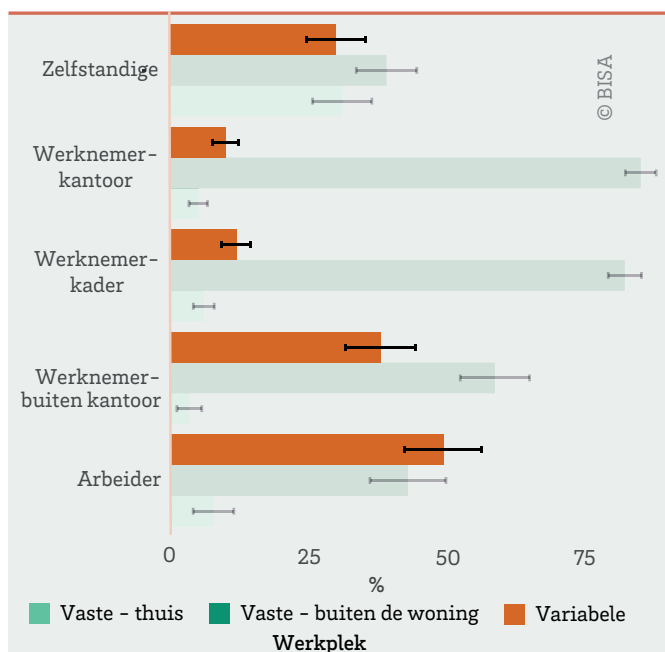
3. Een logistische regressie om de specifieke effecten voor categorieën werknemers onder de aandacht te brengen

Er werd een logistische regressie uitgevoerd op een binaire variabele die aangeeft of iemand al dan niet een variabele werkplek heeft (ja = 1; nee = 0), op basis van de steekproef van werkenden (→ *Tabel*). Deze analyse maakt het mogelijk de invloed van elk persoonskenmerk (geslacht, leeftijd, diploma enz.) in kaart te brengen, rekening houdend met de gezamenlijke invloed van de andere kenmerken.

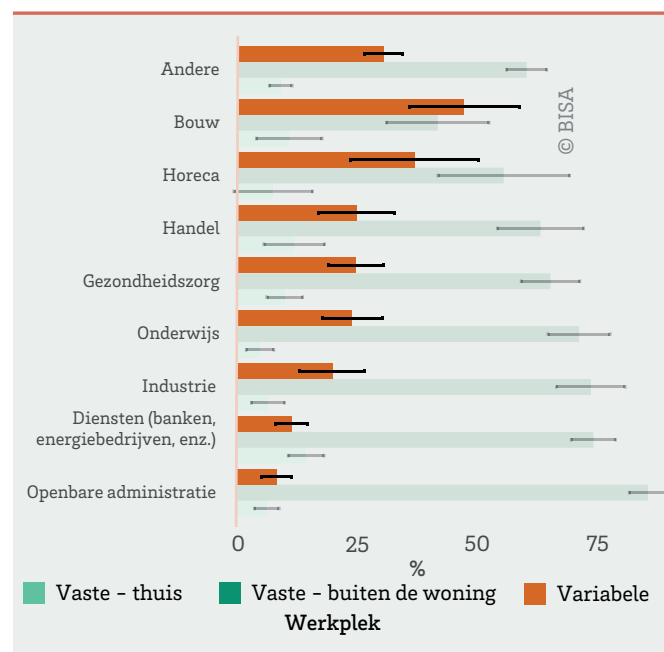
De effecten van elke categorie van een variabele worden gemeten aan de hand van odds ratio's (OR, → *Glossarium*). Deze vergelijken elke categorie met een referentiecategorie.

Zo gaan de sectoren handel en horeca gepaard met een hoog aandeel personen met een variabele werkplek (respectievelijk 24,9 % en 36,9 %) ten opzichte van de openbare administratie (8,2 %, referentiecategorie). De analyse via een logistische regressie kent deze sectoren echter geen eigen effect toe (geen significante OR), omdat andere variabelen – zoals opleidingsniveau, inkomen en socioprofessionele categorie – een grotere verklarende kracht hebben.

4 TYPE WERKPLEK VOLGENS SOCIOPROFESSIEEL STATUUT

5 SOORT WERKPLEK VOLGENS DE ACTIVITEITENSECTOR

RESULTATEN VAN DE LOGISTISCHE REGRESSIE MET BETREKKING TOT EEN VARIABELE WERKPLEK (JA = 1, NEE = 0)

Variabele	Waarde	OR ^a	BI ^b (95%)	P-waarde	
Constante		0,24	(0,10 • 0,56)	<0,001	***
Geslacht (referentie = man)					
	Vrouw	0,95	(0,73 • 1,23)	0,696	
Leeftijd (referentie = 25 – 34 jaar)					
	< 25 jaar	1,00	(0,57 • 1,73)	0,986	
	35 – 44 jaar	1,14	(0,82 • 1,58)	0,425	
	45 – 54 jaar	1,00	(0,71 • 1,43)	0,982	
	55 – 64 jaar	0,71	(0,45 • 1,13)	0,154	
Soort huishouden (referentie = koppel zonder kinderen)					
	Alleenstaande	0,90	(0,61 • 1,34)	0,607	
	Eenoudergezin	1,71	(1,04 • 2,82)	0,035	*
	Koppel met kind(eren)	1,16	(0,82 • 1,63)	0,404	
	Overige	1,02	(0,59 • 1,78)	0,937	
Diplomaniveau (referentie = laag)					
	Gemiddeld	0,57	(0,37 • 0,87)	0,010	**
	Hoog	0,36	(0,24 • 0,54)	<0,001	***
Gezinsinkomen (referentie = < 2 000 euro)					
	2 000 tot 3 000 euro	0,63	(0,41 • 0,98)	0,038	*
	3 000 tot 4 000 euro	0,44	(0,27 • 0,72)	0,001	**
	4 000 tot 5 000 euro	0,37	(0,21 • 0,62)	<0,001	***
	> 5 000 euro	0,27	(0,16 • 0,45)	<0,001	***
Sociaal-professionele status (referentie = bediende – kantoorwerk)					
	Arbeider	3,84	(2,46 • 5,99)	<0,001	***
	Bediende – geen kantoorwerk	3,68	(2,43 • 5,56)	<0,001	***
	Kader	1,51	(1,04 • 2,20)	0,029	*
	Zelfstandige	2,79	(1,81 • 4,31)	<0,001	***
Activiteitssector (referentie = openbaar bestuur)					
	Diensten (banken, energiebedrijven, enz.)	1,75	(0,98 • 3,12)	0,058	.
	Industrie	1,75	(0,89 • 3,45)	0,103	
	Onderwijs	2,11	(1,14 • 3,88)	0,017	*
	Gezondheidszorg	2,66	(1,51 • 4,70)	<0,001	***
	Handel	1,44	(0,72 • 2,88)	0,308	
	Horeca	1,57	(0,69 • 3,55)	0,283	
	Bouw	4,82	(2,43 • 9,56)	<0,001	***
	Overige	2,66	(1,60 • 4,42)	<0,001	***

Bron: BM (OVG 7), 2023–2024, berekeningen BISA

^a OR = Odds ratio (→ glossarium), ^b BI = Betrouwbaarheidsinterval (→ glossarium)

Welke specifieke kenmerken vertoont de woon-werkmobiliteit van personen met een variabele werkplek?

In dit deel worden de volgende elementen van de woon-werkmobiliteit van personen met een variabele werkplek geanalyseerd:

- › het gebruik van een voertuig in het kader van het werk,
- › de wekelijkse frequentie van verplaatsingen naar de werkplek,
- › de woon-werkafstanden,
- › de bereikbaarheid van de werkplekken met het openbaar vervoer,
- › en ten slotte de verplaatsingsgewoonten om naar het werk te gaan.

Het doel is een beschrijving te geven, zonder exhaustief te willen zijn, van de omstandigheden en verplaatsingspraktijken van personen

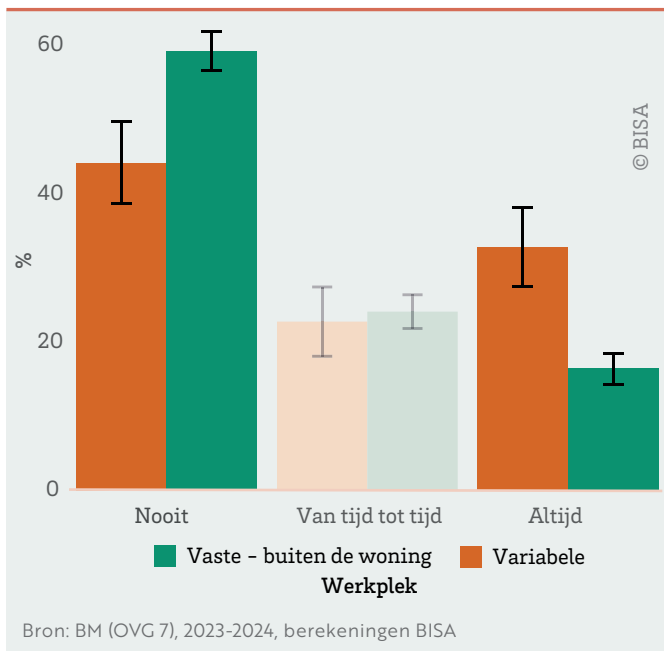
met een variabele werkplek. Om de specifieke kenmerken ervan te benadrukken, worden deze vergeleken met die van personen die buitenshuis op een vaste werkplek werken.

Het gebruik van een voertuig in het kader van de beroepsactiviteit komt vaker voor

Bij personen met een variabele werkplek **stellen we vaker het gebruik van een voertuig vast om naar het werk te gaan dan bij personen met een vaste werkplek buitenshuis**: 55,7 % gebruikt minstens af en toe een voertuig voor het werk (tegenover 41,6 %). In het bijzonder geeft bijna een derde van de personen met een variabele werkplek aan altijd een voertuig te gebruiken in het kader van hun beroepsactiviteit.

Mannen met een variabele werkplek verklaren vaker een voertuig voor het werk te gebruiken dan vrouwen: 61,5 % van de mannen zegt minstens af en toe een voertuig voor het werk te gebruiken, tegenover 44,3 % van de vrouwen.

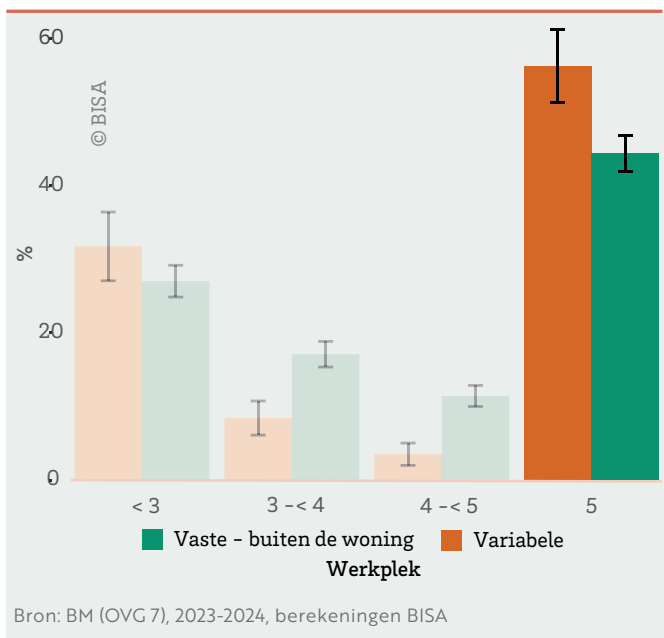
6 GEBRUIK VAN DE VOERTUIG VOOR HET WERK VOLGENS HET TYPE WERKPLEK

Frequenter verplaatsingen naar de werkplek

Personen met een variabele werkplek verplaatsen zich duidelijk vaker naar hun werkplek dan personen met een vaste werkplek buitenshuis: meer dan de helft van hen (56,3 %) verplaatst zich namelijk vijf dagen van een equivalente vijfdaagse week (→ Glossarium) naar het werk, tegenover 44,4 % van de personen met een vaste werkplek buitenshuis.

7 WEKELIJKE INTENSITEIT VAN DE WOON-WERKVERPLAATSINGEN* VOLGENS TYPE WERKPLEK

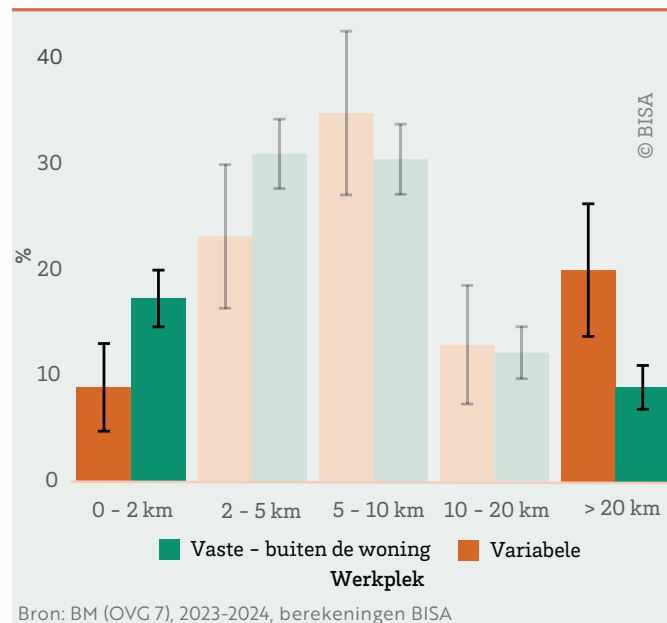

Vaak langere afstanden naar het werk

Personen met een variabele werkplek leggen minder vaak korte afstanden af: minder dan 1 op de 10 (9,1 %) legt minder dan 2 km af naar het werk, tegenover bijna 1 op de 6 (17,3 %) van de personen met een vaste werkplek buitenshuis. In samenhang daarmee leggen zij vaak grotere afstanden af: Zo legt 1 op de 5 personen met een variabele werkplek (20,8 %) minstens 20 km af om te gaan

werken, tegenover minder dan 1 op de 10 (8,8 %) van de personen met een vaste werkplek buitenshuis.

8 WOON-WERKAFSTANDEN (VERPLAATSINGSBOEKJE) VOLGENS TYPE WERKPLEK

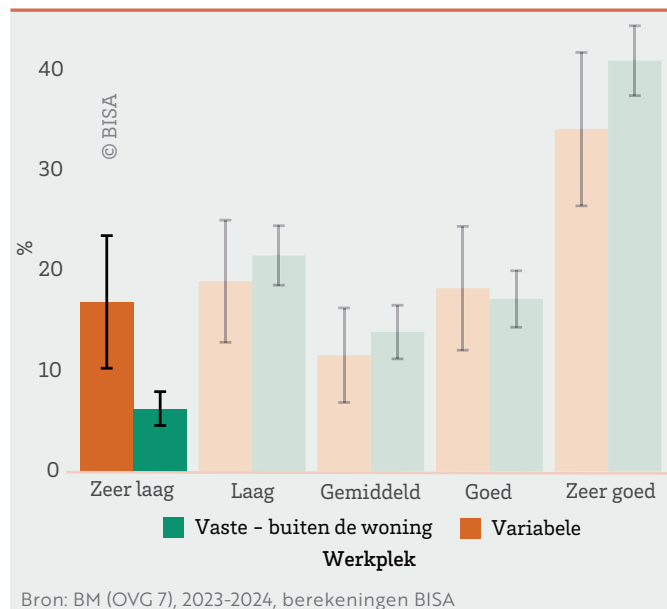

Frequenter verplaatsingen naar locaties die zeer moeilijk bereikbaar zijn met het openbaar vervoer

De overgrote meerderheid van de werkende Brusselaars werkt in Brussel (83,4 %), waardoor de gemiddelde bereikbaarheid van hun werkplek met het openbaar vervoer over het algemeen goed is (→ Kader 4). Slechts een klein derde van hen wordt gekenmerkt door een lage (21,3 %) of zeer lage (8,2 %) bereikbaarheid.

Personen met een variabele werkplek werken vaker op plaatsen met een zeer lage bereikbaarheid met het openbaar vervoer. Zo moet 16,9 % van hen zich verplaatsen naar werkplekken met een zeer lage bereikbaarheid. Daarentegen reist slechts 6,3 % van de personen met een vaste werkplek buitenshuis naar hun werk op plaatsen met een zeer lage bereikbaarheid met het openbaar vervoer.

9 BEREIKBAARHEID VAN DE WERKPLEK MET HET OPENBAAR VERVOER VOLGENS TYPE WERKPLEK

4. Een score voor de bereikbaarheid met het openbaar vervoer op basis van het vervoersaanbod op elk punt van het grondgebied

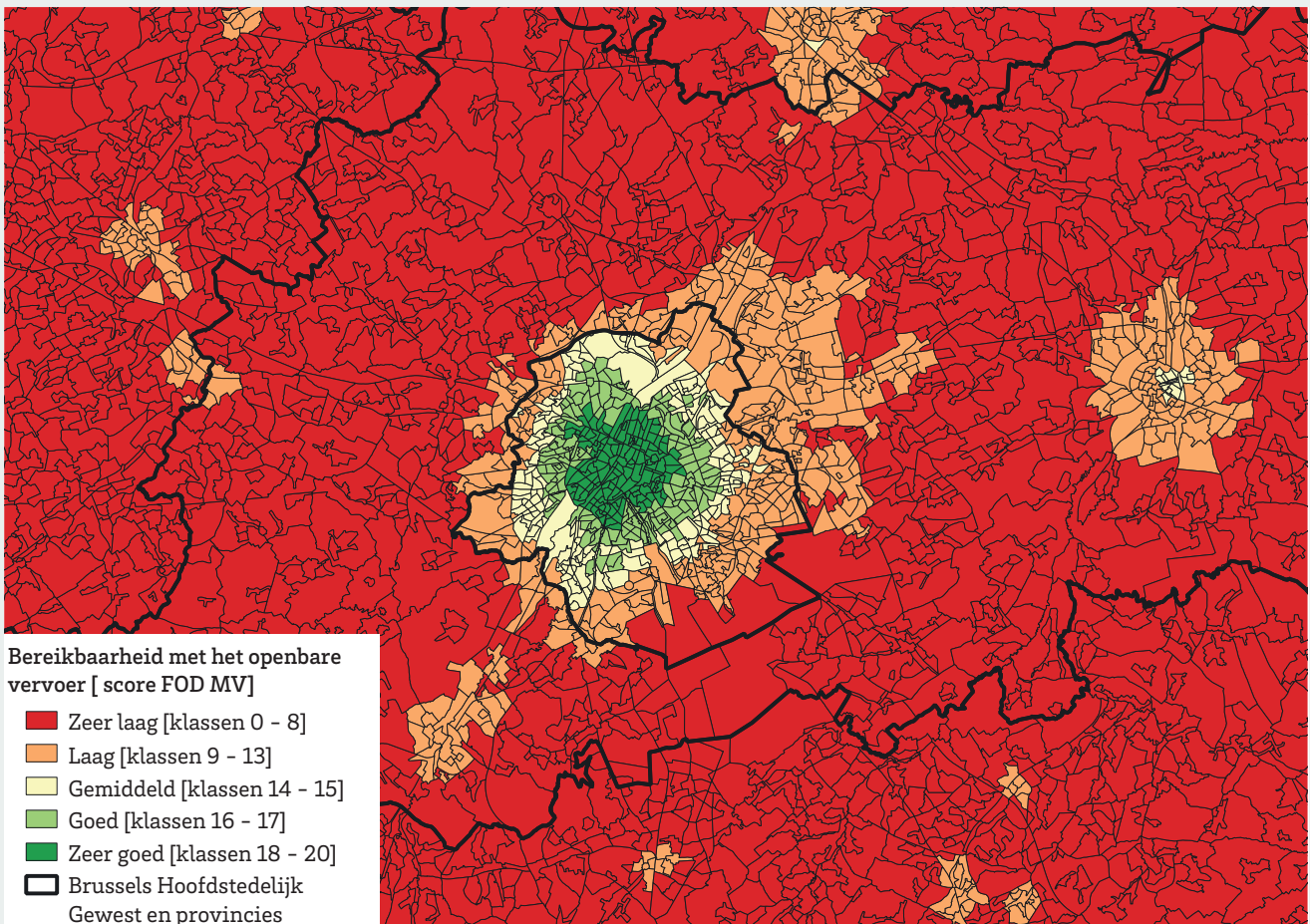
In deze Focus wordt de bereikbaarheid van de werkplek met het openbaar vervoer gemeten aan de hand van een indicator die door de FOD Mobiliteit en Vervoer werd ontwikkeld voor het volledige Belgische grondgebied (FOD MV, 2024). Deze indicator kent aan elk punt van het Belgische grondgebied een bereikbaarheidsscore toe. Die score hangt af van de afstand tot de haltes van het openbaar vervoer, het aantal lijnen en de bedieningsfrequentie van de betrokken haltes. Een onderscheid in de weging wordt gemaakt naargelang het betrokken vervoerssegment (snel aanbod van de NMBS, traag aanbod van de NMBS, metro, tram of bus).

Aangezien het Brussels Gewest zeer goed bereikbaar is met het openbaar vervoer, zijn er weinig sectoren waarvan de bereikbaarheid lager ligt dan 10 op een schaal van 0 tot 20. De indicator kent een belangrijke plaats toe aan het aanbod van de NMBS. Die methodologische keuze is ongetwijfeld minder relevant voor verplaatsingen binnen de stad, maar maakt het wel mogelijk de bereikbaarheidsomstandigheden van Brusselse werkenden buiten het Gewest goed weer te geven.

De keuze van de bereikbaarheidsklassen (zeer laag tot zeer goed) (10) werd specifiek aangepast om de verplaatsingen van de Brusselse bevolking te bestuderen. Zo kan een grote verscheidenheid aan situaties die kenmerkend zijn voor het grondgebied van het Brussels Gewest, worden weergegeven. Dit is gerechtvaardigd aangezien het merendeel van de woon-werkverplaatsingen van de Brusselaars (83 %) plaatsvindt binnen het Gewest zelf.

Globaal genomen is de bereikbaarheid met het openbaar vervoer het hoogst in het centrum van het Gewest en neemt dit af naarmate men zich ervan verwijderd. Buiten dat centrale gebied overheerst een zeer lage bereikbaarheid. Deze weergave weerspiegelt reële verschillen in de bediening door het openbaar vervoer, maar wordt ook beïnvloed door de opbouw van de indicator, die de nadruk legt op de dichtheid van het aanbod eerder dan op de connectiviteit van de gebieden ten opzichte van Brussel. De nabije rand ten noordoosten van Brussel (Machelen, Diegem, Kraainem, Tervuren) en de (kleine) steden rond Brussel (Halle, Aalst, Mechelen, Leuven) onderscheiden zich door minder slechte waarden (laag tot lokaal gemiddeld) dan in de rest van de Brusselse rand.

10 SCORE VOOR DE BEREIKBAARHEID MET HET OPENBAAR VERVOER PER STATISTISCHE SECTOR

Bron: FOD MV (Score voor de bereikbaarheid met het openbaar vervoer), 2022, cartografie BISA

Hoe verplaatsen zij zich naar het werk?

Personen met een variabele werkplek bevinden zich vaker in een situatie van afhankelijkheid van een auto (werkplekken die verder van de woonplaats liggen, een lagere bereikbaarheid met het openbaar vervoer en vaker gebruik van een voertuig in het kader van de beroepsactiviteit). Het is dan ook niet verwonderlijk dat zij zich vaker met de auto verplaatsen: meer dan **een derde van hen gebruikt de auto** als voornaamste vervoerswijze (→ [Glossarium](#)) **om naar het werk te gaan** (34,7 % tegenover 27,3 % van de personen met een vaste werkplek buitenshuis).

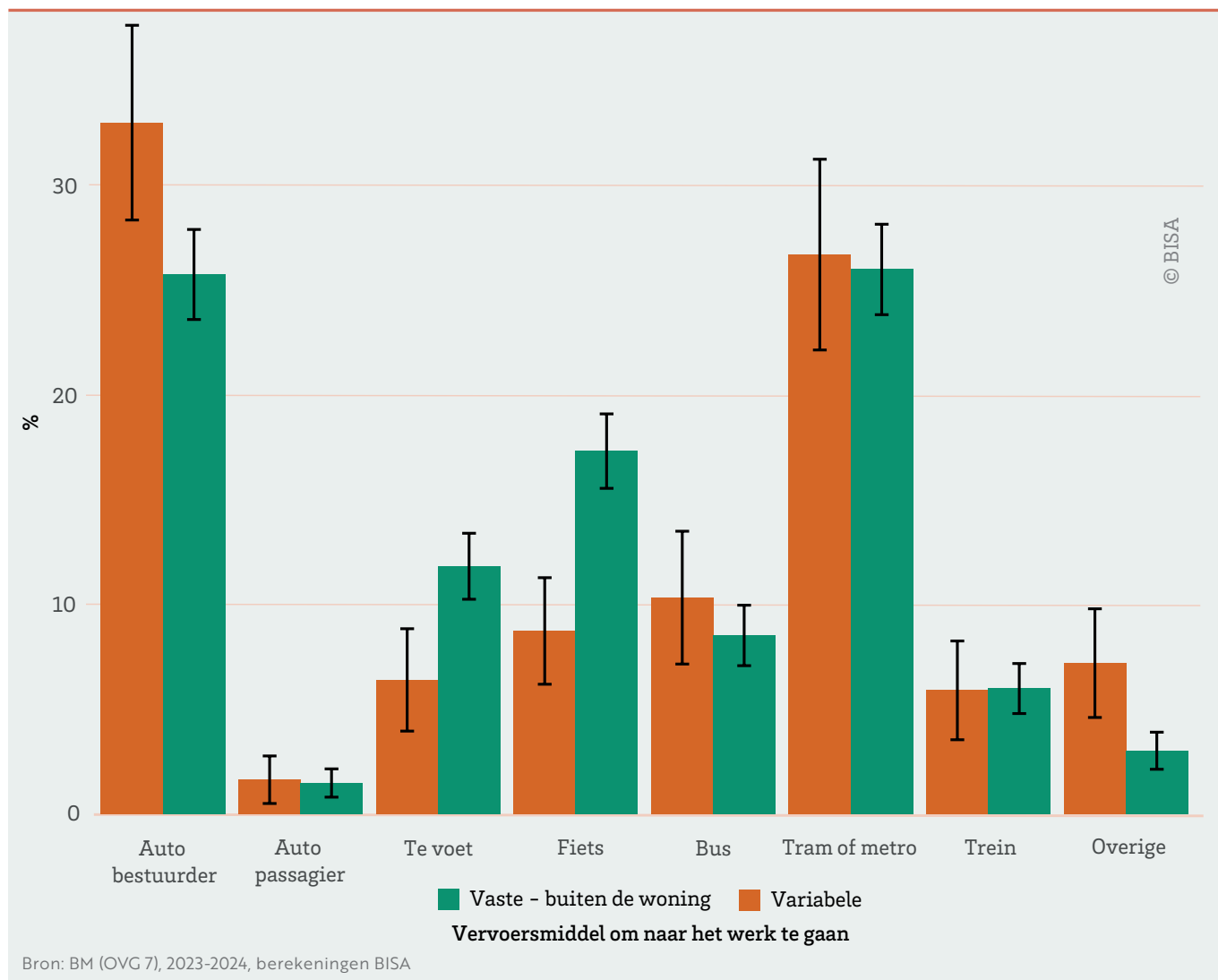
De middelen om zich met de auto te verplaatsen blijven bovendien relatief ruim aanwezig bij personen met een variabele werkplek, ondanks hun lagere inkomens. 73,1 % van de betrokken personen heeft een rijbewijs (tegenover 80,2 % van de personen met een vaste werkplek buitenshuis), 52,2 % behoort tot een huishouden met een eigen auto (tegenover 57,2 %, een niet-significant verschil) en 13,9 % beschikt over een bedrijfswagen (tegenover 18,7 %).

Het frequente autogebruik ondanks een relatief laag inkomensniveau kan op verschillende manieren worden verklaard:

- › Situaties van autoafhankelijkheid voor verplaatsingen naar het werk kunnen huishoudens ertoe aanzetten een aanzienlijke budgettaire inspanning te leveren om een voertuig te kopen of te behouden.
- › Zelfstandigen zijn oververtegenwoordigd onder personen met een variabele werkplek. Voor deze personen kunnen de beroepskosten die verband houden met hun activiteit, gedeeltelijk fiscaal aftrekbaar zijn.
- › Ook de bouwsector is oververtegenwoordigd onder personen met een variabele werkplek. Sectorale overeenkomsten in deze sector voorzien vaak in de mogelijkheid om dienstvoertuigen te gebruiken voor verplaatsingen tussen de woonplaats en de bouwplaats.

Personen met een variabele werkplek gaan daarentegen veel minder vaak te voet of met de fiets naar het werk: **slechts iets meer dan 1 op de 20 verplaatst zich te voet** (6,4 %) **en minder dan 1 op de 10 met de fiets** (8,7 %). Dit geringe gebruik van de actieve vervoerswijzen kan deels worden verklaard door het relatief lage aantal verplaatsingen van minder dan 2 km. Daarnaast geven personen met een variabele werkplek vaker aan moeilijkheden te ondervinden om zich te voet (7,3 % tegenover 3,6 % bij personen met een vaste werkplek buitenshuis) of met de fiets (20,6 % tegenover 13,1 %) te verplaatsen.

II VERPLAATSWIJZE OM NAAR HET WERK TE GAAN VOLGENS HET TYPE WERKPLEK

Het gebruik van het **openbaar vervoer blijft belangrijk bij personen met een variabele werkplek**: 10,3 % gebruikt de bus om naar het werk te gaan, 26,7 % neemt de tram of de metro en 5,9 % de trein. Samengenomen gaat het dus om **43,0 %**. Vanuit dat oogpunt verschillen zij niet wezenlijk van personen met een vaste werkplek buitenshuis. Werkende Brusselaars met een variabele werkplek beschikken daarentegen aanzienlijk vaker over een **abonnement van De Lijn of TEC** (12,6 % tegenover 7,2 % bij personen met een vaste werkplek buitenshuis). Dit wijst erop dat er een zekere afhankelijkheid is van de nabije rand om toegang te krijgen tot werk.

Ook de categorie “**andere**”, die onder meer elektrische steps, bromfietsen en motorfietsen omvat, is oververtegenwoordigd bij personen met een variabele werkplek: 7,2 % tegenover 3,0 % onder de personen met een vaste werkplek buitenshuis.

Hieraan moet worden toegevoegd dat er sprake is van **duidelijke verschillen in verplaatsingsgedrag naargelang van het geslacht** bij de personen met een variabele werkplek.

- › 42,3 % van de mannen gebruikt de **auto** om naar het werk te gaan, tegenover slechts 24,6 % van de vrouwen. Vrouwen hebben ook minder vaak een rijbewijs (55,2 % tegenover 86,7 % van de mannen) en maken minder vaak deel uit van een huishouden met een eigen auto (43,9 % tegenover 58,5 %) of een bedrijfswagen (9,0 % tegenover 17,6 %).
- › Mannen met een variabele werkplek gebruiken vaker de **fiets** dan vrouwen (20,4 % tegenover 6,9 %).
- › Vrouwen maken daarentegen veel vaker gebruik van **de tram en de metro** (34,1 % tegenover 21,1 %), maar ook van **de bus** (17,3 % tegenover 5,0 %). Voor het gebruik van **de trein** wordt er geen duidelijk verschil vastgesteld.

Samengevat

Bijna een kwart van de werkende Brusselaars heeft een variabele werkplek.

De kans op een variabele werkplek hangt **zeer sterk samen met de sociaaleconomische positie**: lagere opleidings- en inkomensniveaus gaan gepaard met een grotere kans op een variabele werkplek. Omgekeerd worden hogere opleidings- en inkomensniveaus vaker geassocieerd met een vaste werkplek buitenshuis.

Variabele werkplekken komen vaker voor bij **arbeiders, bedienden die niet op kantoor werken** en, in mindere mate, bij **zelfstandigen**. De **activiteitensectoren** die het sterkst worden geassocieerd met variabele werkplekken, zijn de **bouwsector**, de **gezondheidszorg** en het **onderwijs**.

Mannen hebben iets vaker een variabele werkplek dan vrouwen, maar **geslacht blijkt geen bepalende factor te zijn** voor deze kwestie van de variabele werkplek.

Vergeleken met Brusselaars met een vaste werkplek buitenshuis zijn **personen met een variabele werkplek afhankelijker van de auto om naar het werk te gaan**. Zij leggen vaker langere afstanden af en werken vaker op werkplekken die minder goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. Daarnaast gebruiken personen met een variabele werkplek vaker de auto in het kader van hun beroepsactiviteit.

Die grotere autoafhankelijkheid vertaalt zich in een **hogere autogebruik voor woon-werkverplaatsingen (35 %)** en, omgekeerd, in een **beprekter gebruik van wandelen (6 %) en fietsen (9 %)**. Het openbaar vervoer wordt nog steeds erg vaak gebruikt door personen met een variabele werkplek, in een vergelijkbare mate als door personen met een vaste werkplek buitenshuis: 27 % maakt gebruik van tram of metro, 10 % van de bus en 6 % van de trein.

Bibliografie

- CRAGUE Gilles, 2003. Des lieux de travail de plus en plus variables et temporaires. Economie et statistique. N° 369 370, pp. 214 225.
- FOD MV, 2024. Toegankelijkheidsscores van het openbaar vervoer in België in 2022 – Methodologische nota. Brussel: Federale Overheidsdienst Mobiliteit en Vervoer.
- INDIVILLE, 2025. Onderzoekverplaatsingsgedrag (2023-2024). Analyserapport: Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Brussel: Brussel Mobiliteit (BM).
- LAUTIER François, 2000. Les Territoires de la mobilité. In: Sciences sociales et sociétés. Paris: Presses Universitaires de France. pp. 69 84.
- LEJOUX Patricia & POCHET Pascal, 2019. Désynchronisations des temps et dissociation des lieux de travail. Les actifs à mobilités atypiques en Rhône-Alpes. Espace populations sociétés. N° 2019 1.
- OBSS, NOËL Laurence, 2025. Werken en toch in bestaansonzekerheid of armoede leven in Brussel 2025. Brussel: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.
- STATBEL, 2026. Tweede job. [online]. 25 maart 2026. [Geraadpleegd op 21 mei 2026].
- WALSH Deatra, HAAN Michael & HEWITT Christopher, 2021. Working Without Fixity: Accounting for a Mobile Workforce. Journal of Rural and Community Development / Revue du développement rural et communautaire. Vol. 16, n° 3.

WETENSCHAPPELIJKE COÖRDINATIE

Astrid Romain

LEESCOMITÉ

Korneel Debaene (Brussel Mobiliteit), Mathijs De Baere, Xavier Dehaibe, Pierre-François Wilmotte

VERANTWOORDELIJKE UITGEFFSTER

Astrid Romain - BISA

©2026 Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Alle rechten voorbehouden.

Glossarium

Betrouwbaarheidsinterval (95%)

Een bereik van waarden dat gekoppeld is aan de schatting van een indicator (kans, kansenverhouding). Een BI met een betrouwbaarheidsniveau van 95% betekent dat men met 95% zekerheid ervan uitgaat dat de werkelijke waarde van de indicator binnen dit interval ligt.

Odds

Odds zijn een specifieke manier om kansen te beschrijven. Een odds is een kans op een gebeurtenis (bijvoorbeeld een variabele werkplek hebben) in verhouding tot de complementaire kans (geen variabele werkplek hebben). Odds worden berekend als: $P(A) / (1 - P(A))$, waarbij $P(A)$ de kans is dat gebeurtenis A zich voordoet. Waar kansen een waarde hebben van 0 tot 1 (denk aan 0% tot 100% kans) hebben odds een waarde van 0 tot oneindig.

Odds ratio

In het kader van een logistische regressie geeft de kansenverhouding van een categorie (bijvoorbeeld de bouwsector) het effect ervan weer op de kans van een gebeurtenis (een variabele werkplek hebben), in vergelijking met de kans van de referentiecategorie (bijvoorbeeld de openbare administratie).

Voornaamste vervoerswijze

De voornaamste vervoerswijze is de vervoerswijze die wordt gebruikt voor het langste deel van de woon-werkverplaatsing.

Wekelijkse verplaatsingsintensiteit en equivalente vijfdaagse werkweek

De wekelijkse verplaatsingsintensiteit wordt als volgt berekend: $\text{aantal dagen met woon-werkverplaatsingen} / \text{aantal gewerkte dagen} \times 5$. Hierdoor kunnen de wekelijkse verplaatsingsintensiteiten van personen met verschillende arbeidstijden met elkaar worden vergeleken. Zo zal iemand die drie dagen per week werkt en zich effectief drie dagen verplaatst naar het werk, een wekelijkse verplaatsingsintensiteit van 5 hebben, terwijl iemand die vijf dagen per week werkt maar drie dagen telewerkt en zich dus twee dagen verplaatst naar het werk, een intensiteit van 2 zal hebben.

Noten

1. Bijvoorbeeld de enquêtes naar de verplaatsingen van de Belgische bevolking Mobel (1999) en Beldam (2010). En meer recent, wat Brussel betreft, het Onderzoek Verplaatsingsgedrag (OVG). De telewerkmodule die gekoppeld is aan de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) in 2019 bevat ook informatie over de variabiliteit van de werkplek. Vanaf het gegevensverzamelingsjaar 2026 zal de EAK voortaan een vraag bevatten over het variabele karakter van de werkplek van de bevraagde personen, in de module over de woon-werkmobiliteit.
2. De categorie "andere" vertegenwoordigt 29% van de werkende bevolking.